

SAY JEAN BAPTISTE

Abstrakt:

Jean Baptiste Say byl přední francouzský ekonom. Během svého života vyzkoušel mnoho zaměstnání, přes novináře, vojáka, politika, výrobce bavlny až po spisovatele. Bylo to hlavně z důvodů politické situace v tehdejší Francii. Od roku 1815 se stal profesorem politické ekonomie v Paříži, kde působil až do své smrti. Jeho nejznámější knihou bylo „Pojednání o politické ekonomii“. V této knize je také obsažena jeho nejznámější doktrína známá jako Sayův zákon trhů. Ten říká, že není možné, aby se agregátní poptávka a agregátní nabídka lišily co do celkové výše (i když se mohou lišit co do struktury). Nabídka si vždy vytvoří stejně velkou poptávku. Vztah agregátní nabídky a agregátní poptávky je podle Saye jiný než vztah mezi tržní nabídkou a tržní poptávkou. Připouští také, že ekonomika může být postihována strukturálními poruchami. Jeho zákon byl namířen rovněž proti teoriím podspotřeby. Sayův zákon vyjadřuje jednu ze základních myšlenek makroekonomie.

Klíčová slova:

Poptávka, nabídka, zákon trhů, nemateriální statky, bohatství, peníze, hospodářský růst, spotřeba, užitečnost

Key words:

Demand, supply, law of markets, nonmaterial goods, wealth, money, economic growth, consumption, usefulness

Names:

James Mill, Jeremy Bentham, David Ricardo, John Maynard Keynes, Adam Smith, John Madison, Bastiat, Molinari, Menger

Jean Baptiste Say (1767-1832)

Jean-Baptiste Say se narodil v Lyonu 5. ledna 1767 a zemřel v Paříži 16. listopadu 1832. Say byl přední francouzský ekonom první třetiny 19. století. Před tím, než se stal na sklonku života akademickým ekonomem, pracoval v řadě zaměstnání, od zaměstnance pojišťovací společnosti, přes novináře, vojáka, politika, výrobce bavlny až po spisovatele. Důvodem jeho pestré kariéry byly politické a hospodářské převraty jeho generace: francouzská revoluce, nástup Napoleona Bonaparta, ekonomická válka s Británií a nakonec pád říše a obnovení bourbonské monarchie. Po bouřlivém čtvrt století obsadil Say v roce 1815 místo profesora politické ekonomie v Paříži, kde působil až do své smrti v roce 1832. Sayova rodina pocházela z Nimes, ale musela na sklonku 17. století uprchnout do Ženevy, když francouzský stát přestal tolerovat protestanty. Vrátili se až v pozdním 18. století do Lyonu, kde se stal

Sayův otec obchodníkem. Rodina zamýšlela, že se mladý Jean a jeho bratr Horace stanou rovněž obchodníky a povedou rodinný podnik. Proto byli oba bratři vysláni do Londýna, aby se naučili, jak se dělá moderní obchod.

Prvním Sayovým literárním pokusem byl pamflet o svobodě tisku vydaný v roce 1789. Když vypukla francouzská revoluce, Say byl uchvácen událostmi: chvíli pracoval pro Mirabeauův časopis *Courrier de Provence* a v letech 1792-93 se stal dobrovolníkem v armádě. Oženil se a snažil se ochránit rodinné bohatství před vládou teroru. Většinu jeho majetku však nakonec zničila inflace. V letech 1794-1800 působil Say jako editor liberálního časopisu "*Idéologues*" *La Décade philosophique, littéraire, et politique*. Do tohoto časopisu psal články o ekonomii a popularizoval dílo Adama Smitha. Vybuďoval si slušné jméno jako publicista, takže jej znali politici i široká veřejnost. V roce 1800 vydal "**Esej o prostředcích reformy mravů národů**" (1803).

Sayovy praktické obchodní zkušenosti a jeho znalosti hospodářské politiky ho v roce 1799 přivedly ke jmenování do Tribunátu, kde sloužil ve finančním výboru. V roce 1803 vychází jeho "**Pojednání o politické ekonomii**". Sayova kniha zaujala dokonce prvního konzula Napoleona, který při obědě navrhl Sayovi, aby další vydání knihy více podporovalo vládní hospodářskou politiku. Say to odmítl. Sayova stálá opozice k rozhazovačné politice vlády ve finančním výboru vedla nakonec k jeho odvolání z Tribunátu. Další Sayova kariéra se odehrávala v obchodním světě. Say se přestěhoval s rodinou do Auchy v Pas-de-Calais, kde založil manufakturu na výrobu bavlny. Po osmi obchodně úspěšných letech zaměstnával čtyři sta až pět set lidí. Nakonec však podnik prodal a vrátil se v roce 1813 do Paříže. Byl přesvědčen, že francouzská hospodářská politika vyústí do ekonomického kolapsu: varoval před vylučováním britského zboží z trhu, vládními obchodními licencemi, tarify na dováženou bavlnu a dalšími protekcionistickými opatřeními.

Druhé vydání svého "**Pojednání o politické ekonomii**" věnoval Say ruskému carovi Alexandrovi I, který se prohlásil za jeho žáka. V roce 1814 vyslala francouzská vláda Saye do Anglie, aby odhalil tajemství anglického hospodářského zázraku a informoval o dopadech revolučních válek na britskou ekonomiku. Say využil tento výlet ke kontaktům s britskými filozofy a ekonomy jako James Mill, Jeremy Bentham a David Ricardo. Sayův pamflet "**Anglie a Angličané**" (1814), který obsahuje část zprávy z pobytu v Anglii, obsahuje zdrcující kritiku ekonomického dopadu války na britské dělníky. Say odmítl používání Bank of England k zaplacení nákladů na válku znehodnocením měny. Nelíbil se mu ani veřejný dluh, který se musí dříve či později splácet. Say prorocky varoval před vládními půjčkami a expanzí moci státu. Teprve po porážce Napoleona a obnovení bourbonské monarchie bylo Jean Baptistu Sayovi umožněno, aby přednášel v Paříži, nejdříve na Athénée, pak na Conservatoire des Arts et Métiers a nakonec jako profesor politické ekonomie na College de France. Say založil liberální tradici ve francouzském ekonomickém myšlení, na níž navázali takoví slavní autoři jako Frédéric Bastiat či Gustave de Molinari. Jedno ze Sayových posledních děl byl "**Úplný kurz praktické politické ekonomie**" (1828-29). Šlo o smělý pokus rozšířit předmět politické ekonomie od tvorby bohatství ke zkoumání morálních, politických a právních předpokladů svobodné společnosti, které souvisejí se studiem politické ekonomie. I v tomto díle Say navrátil politickou ekonomii ke smithovským kořenům (s tím ale nesouhlasí Milan Sojka, viz poznámka [1]).

Sayův zákon trhu

Diskuse o významu agregátní poptávky pro ekonomickou prosperitu byly živé již v dobách merkantilismu. Merkantilisté považovali poptávku za „hybnou sílu“ ekonomického vývoje. Fyziokraté již sice nebyli „poptávkovými ekonomy“ v merkantilistickém smyslu, neboť chápali, že to není „tok peněz“, který hýbe ekonomikou. Ale i oni se domnívali, že „tok

důchodů“ má pro výrobu klíčový význam, a obávali se, že by snížení výdajů z rent mohlo vyvolat hospodářskou depresi.

Obavy o „dostatečnou výši“ agregátní poptávky ovšem nahrávaly stoupencům obchodního ochránářství a znemožňovaly úplné vítězství doktríny svobody obchodu. Byly to spory ohledně *svobody obchodu*, které přivedly Saye k otázce agregátní poptávky. Odpůrci volného obchodu totiž tvrdili, že dovoz zahraničního zboží snižuje celkovou poptávku na domácím trhu a potlačuje tak hospodářskou prosperitu země. Bylo Sayovou zásluhou, že obrátil kauzalitu mezi poptávkou a nabídkou a dokazoval, že primární a určující silou je *nabídka*, nikoli poptávka. Že to není poptávka, která je zdrojem nabídky, nýbrž naopak – *nabídka vytváří poptávku*.

Podle Saye nebylo možné, aby se agregátní poptávka a agregátní nabídka lišily co do celkové výše (i když se mohou lišit co do *struktury*). Než výrobci vyrobí zboží, musí uhradit náklady, tj. nakoupit suroviny, vyplatit dělníkům mzdy, najmout si půdu, popř. stroje a zařízení atd. Všechny tyto nákladové položky jsou zároveň něčí důchody. Hodnota vyrobeného zboží kvantitativně odpovídá hodnotě vynaložených nákladů a hodnota nákladů je vlastně suma důchodů těch, kteří výrobcům poskytli své služby nebo pronajali své zdroje. Je-li tedy hodnota vyrobeného produktu kvantitativně totožná se sumou důchodů, znamená to, že je výše agregátní nabídky stejná jako výše agregátní poptávky. Vyplývá to z toho, že *nabídka (jakkoli velká) si vždy vytvoří stejně velkou poptávku*. Právě toto tvrzení se stalo známým jako Sayův zákon trhů.

V *Sayově zákonu* je skryta významná myšlenka: vztah mezi *agregátní* poptávkou a *agregátní* nabídkou je jiný než vztah mezi *tržní* poptávkou a *tržní* nabídkou. Podíváme-li se například na výrobu automobilů, je zřejmé, že nabídka automobilů se nemusí nutně rovnat poptávce po nich. Výroba automobilů vytváří důchody lidí, kteří je nepoužívají (jen) k nákupu automobilů, ale různého jiného zboží. Naopak důchody lidí nakupujících automobily mohou pramenit z jiných odvětví, vyrábějících něco jiného. Jinými slovy, *tržní* nabídka a *tržní* poptávka jsou na sobě *nezávislé*. Proto se tržní nabídka automobilů může lišit od tržní poptávky po automobilech a na trhu automobilů může vzniknout nerovnováha. Avšak *agregátní* nabídka a *agregátní* poptávka jsou na sobě *závislé*. Dá se dokonce říci, že jedno je pouze jiným vyjádřením druhého. Agregátní nabídka (peněžní hodnota vyrobeného produktu) je kvantitativně totožná se sumou peněžních důchodů, a suma peněžních důchodů je agregátní poptávkou. Sayův zákon tak vyjadřuje jednu ze základních myšlenek *makroekonomie*. A také nás varuje, že nemůžeme poznatky *mikroekonomické* mechanicky aplikovat na otázky *makroekonomické* (a naopak).

Ale cožpak Say neviděl hospodářské deprese, které již tehdy postihovaly Francii i jiné země? Viděl, ale považoval je za *strukturální* poruchy. Nepřipouštěl, že by se jednalo o deprese vyvolané celkovým deficitem poptávky. Tyto strukturální nerovnováhy nenarušují celkovou *rovnost* agregátní poptávky a agregátní nabídky. Jsou-li na některých trzích převisy nabídky nad poptávkou, pak na jiných trzích musí být opačné převisy poptávky nad nabídkou. Nerovnováhy na jednotlivých trzích jsou pak automaticky odstraňovány pohybem cen, které „*vyčistí*“ trhy od přebytečných poptávek i nabídek.

A jakou roli hraje *zahraniční obchod*? Výroba sice vytváří důchody a poptávku, ale co když část této poptávky uniká na zahraniční trhy a nakupuje zahraniční zboží místo domácího? Nemůže pak na domácím trhu vzniknout deficit agregátní poptávky? Nemůže, odpovídal Say, protože za dovoz se vždy platí domácím zbožím. Platí-li země za dovoz zboží zlatem, musela dříve toto zlato nějak získat. Získala jej buď těžbou z domácích dolů, nebo vývozem zboží. Platí-li zlatem těženým z domácích dolů, platí domácím zbožím (kterým je zlato). Platí-li zlatem, které dříve získala z vývozu, platí opět domácím zbožím (vyvezeným dříve do zahraničí). Sayův zákon byl tak namířen proti obchodnímu ochránářství a měl se stát další zbraní v arzenálu obhájců *svobody obchodu*.

V kontextu doktríny Sayova zákona můžeme rozlišovat dvě základní verze (viz Sojka: Dějiny ekonomické teorie). První, jejímž čelným představitelem byl sám J. B. Say, argumentuje z pozic trhu zboží. Je velmi hrubá a nepřesvědčivá. Druhá argumentuje z pozic trhu úspor (kapitálu). Je teoreticky velmi jemně vyřbíbená a v kontextu ekonomických soustav, kde jsou úspory a investice citlivé na změny úrokových měr, značně přesvědčivá.

Hrubá verze Sayova zákona v populární formulaci říká, že jsou poptávka a nabídka vlastně totéž, nabídka je současně poptávkou. Proto prý jsou představy, že by snad mohla být celková poptávka menší než taková, která koupí vytvořeny reálný hrubý národní produkt za rovnovážné ceny, *contradictio in adiecto*.

Za prvou explicitní formulaci této verze se někdy považuje raná klasická teze (známá hlavně od fyziokratů), že každý prodej je současně koupě, resp. každá koupě současně prodej. J. B. Say ji vyložil a zdůvodnil takto: Nikoho nepřivádí na trh touha něco prodat, ale přání něco získat. Nabízí tedy pouze tehdy, chce-li koupit. Současně nenabízí nikdy víc, než je třeba, aby získal to, co chce koupit. To plyne z rozdílu mezi penězi a spotřebním zbožím a reálnými aktivy. Peníze nejsou žádné reálné hodnoty. Mohou se snadno znehodnotit. Z těchto důvodů není tedy nikdy žádné nabídky bez poptávky. Celková poptávka musí být při správné naturální skladbě reálného hrubého národního produktu taková, aby ho koupila za rovnovážné ceny.

Neudržitelnost hrubé verze Sayova zákona trhů vyplývá z toho, že posuzuje centrální problém peněžního hospodářství z pohledu výměnného odchodu.

Kvalitativně jiná je druhá, rozvinutá, verze Sayova zákona trhů. Ta říká, že dlouhodobě není celková poptávka nikdy menší než ta, která koupí reálný hrubý národní produkt za rovnovážné ceny. Argumentuje se v ní tím, že výrobní náklady, které příslušné ceny determinují, jsou současně také příjmy domácností a firem. Co se z těchto příjmů nereinvestuje a nevydá, tj. co se uspoří, to se díky mechanismu úrokových měr vynaloží na čisté investice. Již klasikové (zejména angličtí) se z nejrůznějších důvodů intuitivně přidržovali takovéto verze Sayova zákona. Ta ale nicméně patří až do kapitoly, která se týká neoklasické ekonomie.

Sayův zákon a peněžní teorie

Tvrzení, že se agregátní nabídka rovná agregátní poptávce, můžeme chápat buď jako *identitu* nebo jako *podmínku rovnováhy*. *Identita* je splněna *vždy*. Říká, že levá strana rovnice je pouze jiným vyjádřením pravé strany. Líc a rub mince jsou sice jinak zobrazeny, ale obojí představuje tutéž minci. Naproti tomu podmínka rovnováhy nemusí být splněna *vždy*. Možnost nerovnováhy existuje. Zároveň však existují mechanismy, které obnovují rovnováhu.

Příkladem identity je rovnost *ex post* agregátních úspor a investic, kde vyrovnávající položkou je neplánovaná změna zásob. Příkladem podmínky rovnováhy je rovnost *ex ante* agregátních úspor a investic, kdy nedochází k neplánované změně zásob. Příkladem identity je účetní vyrovnanost platební bilance (jejíž vyrovnávající položkou je změna stavu devizových rezerv). Příkladem podmínky rovnováhy je vyrovnanost platební bilance bez změny stavu rezerv.

Say vyjádřil svůj zákon trhů jako *identitu*: agregátní nabídka je zároveň agregátní poptávkou. To je však pravda pouze v *barterové ekonomice*, kde se směňuje zboží *přímo* za zboží. Jenže Say se dopustil toho omylu, že chápal svůj zákon jako *identitu* i pro *peněžní ekonomiku*. Vycházel totiž z toho, že peněžní směna je ve své podstatě směnou *zboží za zboží*. Zdánlivě se sice zboží prodává za peníze a kupuje za peníze, ale peníze nejsou ničím jiným než pouhým *prostředníkem směny – oběživem*. K tomuto pohledu na peníze nepochybně přivedla Saye jeho zkušenost obchodníka. Nikdo neprodává zboží za peníze pro peníze samotné. Kdo prodává zboží, činí tak jen proto, aby koupil jiné zboží. Tak jako nikdo nedrží *přebytečné*

zásoby zboží, nebude držet ani *přebytečnou zásobu* peněz. Zboží držené v zásobě podléhá zkáze, a stejně tak „podléhají zkáze“ i peníze držené v zásobě. Když říkal, že peníze „podléhají zkáze“, neměl Say na mysli jejich inflační znehodnocování, ale ušlý užitek nebo výnos, který by mohl člověk získat přeměnou peněz ve zboží.

Zde vidíme, že Sayův zákon trhů je úzce spojen s *peněžní teorií*. Say se díval na peníze pouze jako na *oběživo* a fakticky popřel funkci peněz jako *uchovatele hodnoty*. Připouštěl pouze, že lidé drží určitou (ne příliš velkou) zásobu peněz v hotovosti kvůli nutnosti zabezpečit své transakce (tak jako obchodníci musí držet určité zásoby zboží). Tento pohled na peníze znamená, že peníze jsou *neutrální* vůči reálné ekonomice. Když například vzroste výroba zboží (při dané zásobě peněz), nestane se nic jiného, než že klesne cenová hladina. Když klesne zásoba peněz (například kvůli schodku obchodní bilance), opět pouze klesne cenová hladina.

Hlavním nedostatkem Sayovy teorie agregátní poptávky tedy bylo to, že neměl teorii peněz, která by dokázala uspokojivě vysvětlit *poptávku po penězích*. Peníze ve skutečnosti nejsou *pouhým* oběživem, ale plní i funkci uchovatele hodnoty (jsou jedním z mnoha aktiv, v nichž lidé uchovávají své bohatství). Růst výroby tvoří nové důchody, říká první část Sayovy argumentace. Jenže tyto důchody jsou *peněžní* důchody. Co se stane, když lidé z nějakého důvodu budou chtít držet více peněžní hotovosti? Pak vznikne *nerovnováha* mezi agregátní nabídkou a agregátní poptávkou. A nová rovnováha se může prosadit teprve následným poklesem cenové hladiny.

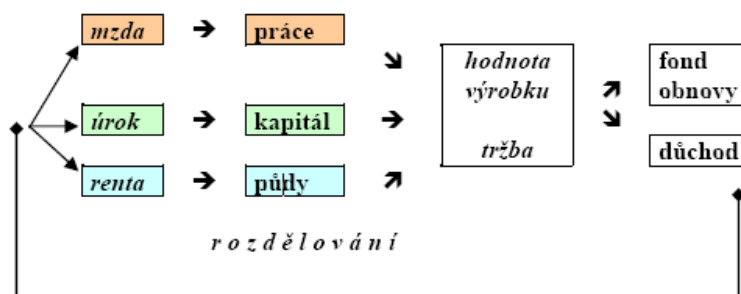
To znamená, že Sayův zákon není *identitou*, nýbrž je jen podmínkou rovnováhy. Nerovnováha mezi agregátní nabídkou a agregátní poptávkou *může vzniknout* a může dokonce po určitou dobu přetrvávat – než se prosadí mechanismy obnovující rovnováhu. J. M. Keynes chápal Sayův zákon jako podmínku rovnováhy a jeho kritika Sayova zákona směřovala k tomu, že ony mechanismy, nastolující rovnováhu na trhu peněz a na trzích zboží, nefungují spolehlivě, resp. prosazují se velmi pomalu.

Ale ať už klasikové akceptovali Sayův zákon trhů jako identitu nebo jako podmínku rovnováhy, v každém případě s jeho pomocí vyloučili, že by mohl kapitalismus trpět *chronickým* deficitem agregátní poptávky. Hospodářské deprese byly jen dočasnými (ať už strukturálními nebo celkovými) poruchami rovnováhy, která však byla samočinně obnovována působením tržních sil. Sayův zákon byl namířen především proti *teoriím podspotřeby* (jako byla Malthusova nebo Sismondihova teorie). A ve srovnání s těmito teoriemi nepochybně znamenal značný pokrok v pochopení makroekonomických vztahů.

Vítězství Sayova zákona nad teoriemi podspotřeby v klasické politické ekonomii znamenalo, že zmizely obavy z průmyslového rozvoje a z ekonomického růstu – zmizela obava, že by růst mohl vyvolávat chronický deficit agregátní poptávky. Zároveň však znamenalo, že problém ničivých hospodářských krizí byl podceněn. Když v roce 1936 J. M. Keynes zaútočil na Sayův zákon jako na nejosudovější „dogma“ klasické ekonomie, měl na mysli právě to, že tento zákon podcenil problém *dosahování a udržování* makroekonomické rovnováhy.

Spory o doktrínu, tzv. Sayův zákon, který v poslední době svou novou renesancí, se vinou celou historií národohospodářské vědy. Stoupenci doktríny Sayova zákona představují tábor ekonomů, kteří byli, či jsou, přesvědčeni o tom, že celková poptávka, čili tzv. efektivní poptávka, není dlouhodobou bariérou rozvoje tržního hospodářství po dráze jeho přirozeného růstu. Jejím odpůrci byli, či jsou, přesvědčeni o tom, že je tržnímu hospodářství vlastní nedostatečná celková koupěschopná poptávka *v poměru k jeho možnostem rozvoje*. Tito ekonomové se často označují za teoretiky podspotřeby. Jedním z jejích nejvýznamnějších představitelů je K. Marx, který teorii podspotřeby reinterpretoval jako teorii „nadvýroby“.

Výroba a rozdělování

Aktuální odkaz

Sayův zákon představuje hlavní myšlenku moderní makroekonomie. Symbolizuje souvislost a harmonii lidského chování ve svobodné tržní ekonomice. Vyrábět předpokládá racionalitu a vlastní zájem. Je iracionální v rozporu s lidskou povahou nevyrábět nebo vyrábět méně, než někdo potřebuje. Say tak vyjádřil fakt, že je to výroba, která otvírá poptávku po produkci. Peníze nejsou příčinou prosperity, nýbrž spíše jejím důsledkem. Say je kritický k půjčkám vládě, protože omezují bohatství, které vzniká v soukromém sektoru. Zdanění poškozují výrobu, protože brzdí akumulaci kapitálu. Půjčky vládě přemísťují produktivní kapitál ze soukromých rukou do vládních, které jsou lehkomyšlné a rozmařilé. Omezení kapitálu znamená, že lze směřovat méně statků a že následně poklesne bohatství. Ve zdanění viděl Say moderní formu otroctví. Zdanění je konfiskační a nedobrovolné. Say zdůrazňoval donucovací povahu zdanění. Zdanění je nepřitelem ekonomického blahobytu. Nejenže ničí kapitál, ale rovněž zabraňuje fungování svobodného trhu a snižuje životní úroveň občanů. Daně dělají více škody než užítku. Nejlepší daň je podle Saye nejnižší možná daň.

Jean Baptiste Say byl důvtipným popularizátorem ekonomických idejí. Řadu děl napsal ve formě dialogu, aby přiblížil ekonomické ideje širší veřejnosti v době, kdy byl populární ekonomický nacionalismus a socialismus. Say byl přesvědčen, že studium ekonomie nezačíná abstraktními matematickými či statistickými analýzami, ale skutečnou zkušeností lidské bytosti. Ekonomické ideje, které jsou spojeny s jeho jménem, nejsou jen "Sayův zákon trhu", ale i životní role podnikatele v hospodářském životě, příspěvek "nemateriálních statků" (jako služby, lidský kapitál či instituce) k tvorbě bohatství a hodnoty, raná formulace teorie dobývání renty, zdůraznění role technologií a pronikavá analýza vládního intervencionismu. Z Jeana Baptiste Saye se máme hodně co učit i dnes. Dvě stě čtyřicet jedna let od narození Jean-Baptiste Saye je příležitostí připomenout slavného francouzského ekonoma, o jehož odkazu se dodnes vášnivě diskutuje. Není přeháněním tvrdit, že Say je předchůdcem moderní makroekonomie (viz poznámka [2]).

Say byl proti ochranářství státem a vyvracel mýty o škodlivosti dovozu a jako první zavedl i pojem "*podnikatele*" coby hybatele pokroku, ne pouze kapitalistu hromadícího zisk. Say byl důvtipným popularizátorem. Psal ve formě dialogu, který je vždy čtivější pro širokou veřejnost. Studium ekonomie nedělal matematickými analýzami. Zdůraznil životní role podnikatele. Hospodářskou depresi viděl, ale považoval ji na úrovni celé ekonomiky za strukturální poruchu a přechodný jev, který se vyrovná.

Poznámky:

[1] Podle Milana Sojky nesedí srovnání Saye s Adamem Smithem. Say díky tradici francouzského myšlení v teorii ceny provádí revizi klasické Smithovy školy. Předjímá pozdější koncepty a rozchází se s anglickou větví. Neinterpretuje pouze základní koncepty Smithovy, ale šel v teorii dál, předjímal pozdější teoretické koncepty a francouzská a anglická ekonomie se poněkud rozchází. Say reinterpretoval jeho základní koncepty. Opustil teorii

produktivní práce vymezenou Smithem.

"Nešťastný Sayův zákon trhu je v zásadě spojen s kvantitativní teorií peněz jako spojené nádoby. Peníze jsou podle Saye neutrální a zboží se mění za zboží," uvedl Sojka. Přezíravý Sayův postoj k penězům vysvětluje Sojka dobou, v níž Say žil. Po francouzské revoluci a napoleonských válkách byla výrazná nevíra ve stabilitu peněz. Keynes proto Saye za toto velké zjednodušení kritizoval podle Sojky správně, neboť Say prosazoval vadnou teorii. Sojka si posteskl, že Smith se obtížně čte, zatímco Say jako bývalý publicista zase příliš zjednodušoval, aby zpřístupnil běžné populaci svoje myšlenky. Chtěl se vyvarovat toho, aby je vědecky nezatemnil, ale na úkor toho jsou těžko pochopitelné pro vědce.

[2] Podle Marka Loužka byl Say předchůdcem moderní makroekonomie. Neutuchající diskuse o jeho zákoně trhu ukazuje, že jeho dílo je stále živé. Především obhajobou lidské svobody a kritikou státního intervencionalismu je aktuální i dnes.

Použitá literatura:

HOLMAN, R a kol.: *Dějiny ekonomického myšlení*, C. H. Beck, Praha 1999

SOJKA, M: *Dějiny ekonomických teorií*, Karolinum, Praha 2000

Centrum pro ekonomiku a politiku [online] Praha: Cegin.cz. Posl. úpravy 8.1.2007 [publikováno původně v MF Dnes 6.1.2007].

URL:

<http://cepin.cz/cze/clanek.php?ID=710&PHPSESSID=81606d0c094934716161342a0a7a3f5a>

Disertacell [online] Praha: Levicový klub Ostrava – lco.nazory.cz. Posl. úpravy 30.7.2007 [cit. 2007-07-30] URL: <http://lko.nazory.cz/HECZKO/DisertaceII.htm>

Fragmenty [online] Praha: Fragmenty.cz. Posl. úpravy 24.2.2008 [cit. 2008-02-24]. URL: <http://www.fragmenty.cz/j1454.htm>

24.2.2008

Eliška Romanová

3. ročník, K05513